

موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

بررسی آثار شیوع بیماری کووید-۱۹ بر اقتصاد ایران

ویرایش اولیه - غیر قابل انتشار

هرگونه استفاده از گزارش منوط به دریافت مجوز از موسسه/سازمان متقاضی خواهد بود.

فروردین ماه ۱۳۹۹

پژوهشکده توسعه بازرگانی

موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

صفحه: ۱

تاریخ: فروردین ماه ۱۳۹۹

ویرایش اولیه - غیر قابل انتشار

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

بررسی آثار شیوع بیماری کووید-۱۹ بر اقتصاد ایران

فروردین ماه ۱۳۹۹

پژوهشکده توسعه بازرگانی

گروه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی داخلی

تهیه کننده: زورار پرمه

همکاران:

ناظر علمی: علیرضا گرشاسبی

اظهار نظر کنندگان:

بهره‌بردار: وزارت صنعت، معدن و تجارت

[شماره]

شماره و تاریخ ثبت مرکز اسناد موسسه:

[تاریخ]

شماره TrinDoc. No. TrinDoc. No. :TrinDoc.

پژوهشکده توسعه بازرگانی

موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

صفحه: ۲

تاریخ: فروردین ماه ۱۳۹۹

ویرایش اولیه - غیر قابل انتشار

فهرست مطالب

- ۱-۱- مقدمه..... ۱
- ۱-۲- بررسی پیامد شیوع بیماری بر بخش اقتصاد ایران (آثار مستقیم)..... ۱
- ۱-۳- بررسی پیامد شیوع بیماری کرونا بر بخش‌های اقتصاد ایران (آثار مستقیم و غیرمستقیم)..... ۴
- ۱-۴- بررسی پیامد شیوع بیماری بر خانوارها (آثار مستقیم و غیرمستقیم)..... ۸
- ۱-۵- بررسی پیامد شیوع بیماری بر اشتغال..... ۹
- ۱-۶- بررسی پیامد شیوع بیماری بر زیر بخش اصناف..... ۹
- ۱-۷- جمع بندی..... ۱۲
- ۱-۸- پیشنهادها..... ۱۳

فهرست نمودار

عنوان	شماره صفحه
نمودار ۱. تعداد اصناف کشور دارای پروانه بر اساس چهار دسته در سال ۱۳۹۸ (نفر-درصد).....	۱۰
نمودار ۲. تعداد اصناف دارای پروانه در استان‌های مختلف در سال ۱۳۹۸.....	۱۰

فهرست جدول‌ها

عنوان	شماره صفحه
جدول ۱. سهم زیربخش‌های اقتصاد در تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۹۷	۱
جدول ۲. سهم زیربخش‌های خدمات در تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۹۷	۲
جدول ۳. آثار بیماری کرونا بر زیربخش‌های خدمات بر اساس جدول داده-ستانده (درصد)	۲
جدول ۴. آثار بیماری کرونا بر زیربخش‌های صنعت بر اساس جدول داده-ستانده (درصد)	۴
جدول ۵. آثار بیماری کرونا بر زیربخش‌های اقتصاد بر اساس ماتریس حسابداری اجتماعی سال ۱۳۹۰ طی دو ماه واحد: میلیون ریال	۵
جدول ۶. آثار بیماری کرونا بر دهک‌های دهگانه شهری و روستایی خانوارها بر اساس ماتریس حسابداری اجتماعی	۸
جدول ۷. آثار بیماری کرونا بر اشتغال اصناف دارای پروانه	۱۲

۱-۱- مقدمه

آثار کرونا ویروس جدید در حال گسترش است و علاوه بر ایجاد موجی از ابتلا و مرگ و میر در بیشتر کشورهای جهان، آنها را درگیر پیامدهای اقتصادی خود کرده است. در پی شیوع این ویروس، بورس‌های جهانی بی‌سابقه‌ترین سقوط‌های سالیان اخیر خود را تجربه کرده‌اند و قیمت نفت در بازارهای جهانی کاهش بیش از ۶۰ درصدی داشته است. این در حالی است که قیمت محصولات کشاورزی در سطح جهان روند افزایشی در پیش گرفته است. در ایران هم مانند بسیاری از کشورهای دیگر، فعالیت‌های اقتصادی از موارد مختلفی مانند کاهش رفت‌وآمدها، نااطمینانی و احتیاط مصرف‌کنندگان، تعطیلی برخی کسب‌وکارهای دارای تعامل اجتماعی، کاهش تقاضای بسیاری از صنایع و خدمات و مسدود شدن مسیرهای ارتباطی با سایر کشورها اثر پذیرفته است. با این وجود، پیامدهای این بیماری برای اقتصاد ایران که با تحریم‌های ظالمانه آمریکا نیز مواجه است، شدیدتر و پیچیده‌تر است. با توجه به اهمیت موضوع در ادامه بررسی آثار مستقیم و غیرمستقیم شیوع ویروس کرونا بر فعالیت‌های اقتصادی، اشتغال و درآمد خانوارها پرداخته خواهد شد.

۱-۲- بررسی پیامد شیوع بیماری بر بخش اقتصاد ایران (آثار مستقیم)

بخش خدمات بالاترین سهم را در تولید ناخالص داخلی دارد و در سال ۱۳۹۷ سهم حدود ۵۱,۲ درصد از کل تولید ناخالص داخلی را داشته است. این در حالی است که سهم بخش‌های صنعت و معدن و کشاورزی به ترتیب ۳۰ و ۶,۲ درصد بوده است. بنابراین ویروس کرونا منجر به تعطیلی بسیاری از کسب‌وکارهای حوزه خدمات گشته و این بخش دارای بیشترین سهم در ارزش افزوده کل اقتصاد است، بنابراین اثر قابل توجهی بر تولید ناخالص داخلی کشور در سال ۱۳۹۹ خواهد گذاشت.

جدول ۱. سهم زیربخش‌های اقتصاد در تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۹۷

بخش	کشاورزی	نفت	صنعت و معدن	خدمات
سهم در تولید ناخالص داخلی	۶,۲	۱۹,۳	۲۳,۳	۵۱,۲

ماخذ: نتایج تحقیق

در جدول زیر سهم زیربخش‌های خدمات در تولید ناخالص داخلی آمده است. براساس بررسی‌ها، زیربخش‌های بازرگانی، رستوران و هتلداری و خدمات مستغلات و خدمات حرفه‌ای و تخصصی از جمله زیربخش‌های مهم بخش خدمات هستند که با بیشترین آسیب در اثر شیوع بیماری کرونا مواجه شده است. این دو زیر بخش در مجموع بیش از ۲۶,۵ درصد تولید ناخالص داخلی را تشکیل می‌دهند. خدمات اجتماعی، شخصی و خانگی نیز با سهم ۱ درصد با آسیب جدی روبرو شده‌اند.

جدول ۲. سهم زیربخش‌های خدمات در تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۹۷

ردیف	بخش	سهم در تولید ناخالص داخلی
۱	بازرگانی، رستوران و هتلداری	۱۲,۲
۲	حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات	۸,۹
۳	خدمات موسسات مالی و پولی	۲,۷
۴	خدمات مستغلات و خدمات حرفه‌ای و تخصصی	۱۴,۳
۵	خدمات عمومی	۱۲,۱
۶	خدمات اجتماعی و شخصی و خانگی	۱,۰

ماخذ: نتایج تحقیق

برای آنکه تصویر دقیقتری از فعالیت‌های بخش خدمات ارائه شود، بر اساس جدول داده-ستانده سال ۱۳۹۰ (به‌روزترین جدول داده-ستانده موجود در کشور، جدول داده-ستانده سال ۱۳۹۰ است و در این زمینه مرکز آمار ایران و بانک مرکزی هنوز جدول به روزتری را تولید نکرده‌اند)، زیربخش‌های آن‌ها تفکیک شده است. چنانچه در جدول زیر مشاهده می‌شود بر اساس جدول داده-ستانده سال ۱۳۹۰ زیربخش‌های خدماتی که با بیشترین آسیب مواجه شده‌اند حدود ۲۶,۵ درصد تولید ناخالص داخلی را تشکیل می‌دهند. با توجه به اهمیت و کارکرد بخش خدمات در ماه پایانی سال، در ستون چهارم و پنجم میزان کاهش ماهانه تولید ناخالص داخلی محاسبه شده است. با توجه به این سناریو، میزان کاهش تولید ناخالص داخلی بخش خدمات حداقل ۲ واحد درصد خواهد بود. همانطوری که اشاره شد در اسفندماه بیشترین تقاضا برای فعالیت‌های بخش خدمات در اقتصاد وجود دارد و بنابراین به نظر می‌رسد ارزش افزوده تولیدی این بخش در این ماه، حداقل دو برابر ماه‌های معمول سال باشد. با این فرض میزان کاهش تولید ناخالص داخلی زیربخش‌های آسیب‌دیده ۴,۲ واحد درصد تولید ناخالص داخلی اقتصاد ایران (به طور مستقیم طی دو ماه) خواهد بود.

جدول ۳. آثار بیماری کرونا بر زیربخش‌های خدمات بر اساس جدول داده-ستانده (درصد)

زیربخش	زیربخش‌های متناظر در جدول داده-ستانده سال ۱۳۹۰	سهم از تولید ناخالص داخلی	درصد کاهش ماهانه تولید ناخالص داخلی (حداقل)	درصد کاهش تولید ناخالص داخلی دو ماه
بازرگانی، رستوران و هتلداری	عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه	۹,۵۲	۰,۸	۱,۵۹
	هتل و خوابگاه	۰,۳۹	۰,۰۳۲	۰,۰۶
	رستوران	۰,۷۵	۰,۰۶۳	۰,۱۳

پژوهشکده توسعه بازرگانی

موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

ویرایش اولیه - غیر قابل انتشار

تاریخ: فروردین‌ماه ۱۳۹۹

صفحه: ۲

زیربخش	زیربخش‌های متناظر در جدول داده-ستانده سال ۱۳۹۰	سهم از تولید ناخالص داخلی	درصد کاهش ماهانه تولید ناخالص داخلی (حداقل)	درصد کاهش تولید ناخالص داخلی دو ماه
حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات	راه آهن	۰.۱۵	۰.۰۱۳	۰.۰۳
	حمل و نقل جاده ای	۳.۶۵	۰.۳۰۴	۰.۶۱
	حمل و نقل آبی	۰.۴۶	۰.۰۳۸	۰.۰۸
	حمل و نقل هوایی	۰.۳۴	۰.۰۲۹	۰.۰۶
	پست و مخابرات	۱.۳۲	۰.۱۱	۰.۲۲
خدمات مؤسسات مالی و پولی	بانک	۱.۴۷	۰.۱۲	۰.۲۵
	سایر واسطه‌گری‌های مالی و فعالیت‌های جنبی آنها	۰.۲۷	۰.۰۲	۰.۰۴
	بیمه	۰.۳۶	۰.۰۳	۰.۰۶
خدمات مستغلات و خدمات حرفه‌ای و تخصصی	خدمات واحدهای مسکونی اجاری	۱.۲۹	۰.۱	۰.۲۱
	خدمات واحدهای غیر مسکونی	۰.۳۴	۰.۰۲۹	۰.۰۶
	خدمات دلالتان مستغلات	۰.۱۴	۰.۰۱۲	۰.۰۲
	کرایه و خدمات کسب و کار	۱.۳۸	۰.۱۱۵	۰.۲۳
خدمات عمومی	امور عمومی	۰.۸۷	۰.۰۷۲	۰.۱۴
	آموزش ابتدائی دولتی	۰.۵۴	۰.۰۴۵	۰.۰۹
	آموزش ابتدائی خصوصی	۰.۰۳	۰.۰۰۲	۰.۰۰۴
	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای دولتی	۰.۷۲	۰.۰۶	۰.۱۲
	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای خصوصی	۰.۰۶	۰.۰۰۵	۰.۰۱
	آموزش عالی دولتی	۰.۴۵	۰.۰۳۷	۰.۰۷
	آموزش عالی خصوصی	۰.۴۲	۰.۰۳۵	۰.۰۷
	آموزش بزرگسالان دولتی	۰.۰۵	۰.۰۰۴	۰.۰۱
	آموزش بزرگسالان خصوصی	۰.۰۶	۰.۰۰۵	۰.۰۱
	دامپزشکی	۰.۰۳	۰.۰۰۲	۰.۰۰۴
خدمات اجتماعی و شخصی و خانگی	مددکاری اجتماعی	۰.۱۸	۰.۰۱۵	۰.۰۳
	تفریحی، فرهنگی، و ورزشی	۰.۸۳	۰.۰۶۹	۰.۱۴
	مذهبی و سیاسی	۰.۱۳	۰.۰۱۱	۰.۰۲
	سایر خدمات	۰.۳۲	۰.۰۲۷	۰.۰۵
کل	۲۶.۵	۲.۲	۴.۲	

ماخذ: نتایج تحقیق

بخش صنعت براساس میزان آسیب‌پذیری بعد از بخش خدمات قرار دارد. زیربخش‌های آسیب‌دیده این بخش

پژوهشکده توسعه بازرگانی		 موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی
تاریخ: فروردین ماه ۱۳۹۹	ویرایش اولیه - غیر قابل انتشار	
صفحه: ۳		

در جدول زیر آمده است. زیربخش‌های ساخت وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم تریلر؛ ساخت رادیو، تلویزیون، دستگاه‌ها و وسایل ارتباطی؛ پوشاک؛ منسوجات؛ محصولات چرمی؛ محصولات کاغذی؛ ساخت مبلمان و انتشارات مهمترین زیربخش‌های آسیب دیده هستند که سهمی در حدود ۵ واحد درصد تولید ناخالص داخلی را تشکیل می‌دهند. به نظر می‌رسد به دلیل تقاضای بالای این محصولات در ماه‌های پایانی سال، میزان کاهش تولید ناخالص داخلی از محل این زیربخش‌ها، حداقل ۰/۷ و حداکثر حدود ۱,۲ واحد درصد تولید ناخالص داخلی باشد.

جدول ۴. آثار بیماری کرونا بر زیربخش‌های صنعت بر اساس جدول داده-ستانده (درصد)

زیربخش	زیربخش‌های متناظر در جدول داده-ستانده سال ۱۳۹۰	سهم از تولید ناخالص داخلی	درصد کاهش (ماهانه حداقل)	درصد کاهش دو ماه
صنعت	ساخت منسوجات	۰,۸۸	۰,۰۷	۰,۱۵
	ساخت پوشاک، عمل آوری و رنگ کردن	۰,۴۲	۰,۰۳۵	۰,۰۷
	دباغی و پرداخت چرم و سایر محصولات	۰,۱۳	۰,۰۲	۰,۰۱
	ساخت چوب و محصولات چوبی	۰,۲۷	۰,۰۲۲	۰,۰۴
	انتشار، چاپ و تکثیر رسانه‌های ضبط شده	۰,۰۸	۰,۰۰۷	۰,۰۱۴
	ساخت رادیو، تلویزیون، دستگاه‌ها و وسایل ارتباطی	۰,۵۳	۰,۰۹	۰,۰۵
	ساخت وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم تریلر	۴,۱۷	۰,۳۵	۰,۷
	ساخت مبلمان، مصنوعات طبقه بندی نشده در جای دیگر	۰,۸۳	۰,۰۷	۰,۱۴
	کل	۷,۳۱	۰,۶۶	۱,۱۷

ماخذ: نتایج تحقیق

۳-۱- بررسی پیامد شیوع بیماری کرونا بر بخش‌های اقتصاد ایران (آثار مستقیم و غیرمستقیم)

در بخش قبل، آثار مستقیم ناشی از شیوع ویروس کرونا بر اقتصاد ایران تخمین زده شده است. در این قسمت با استفاده از ماتریس حسابداری اجتماعی سال ۱۳۹۰ آثار مستقیم و غیرمستقیم آن برآورد شده است. مزیت مهم این ماتریس، لحاظ هر دو طرف عرضه و تقاضا در برآورد اثر این تکانه بر اقتصاد است. این بیماری در ماه پایانی سال که بیشترین تقاضای مصرفی در آن صورت می‌گیرد، شیوع پیدا کرد و فرض شد که میزان خرید در این ماه حداقل دو برابر ماه‌های معمول است. بر اساس این فرض و همچنین میزان آسیب‌های مستقیم برآورد شده بر اقتصاد کشور (جدول ۳ و ۴)، تولید ناخالص داخلی ناشی از این تکانه حدود ۱۶ واحد درصد

کاهش خواهد یافت. با در نظر گرفتن تولید ناخالص داخلی ۳۲۶۳۲ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۹۸، میزان آسیب وارده بر اقتصاد ایران حدود ۵۲۰۰ هزار میلیارد ریال خواهد بود.

بررسی آثار این شوک بر اقتصاد ایران به تفکیک بخش‌های اقتصادی نشان می‌دهد که تمام بخش‌های اقتصاد ایران در اثر شیوه بیماری کرونا با کاهش تولید و زیان مواجه خواهند شد (ستون چهارم و پنجم جدول زیر). از زیان وارده بر کل اقتصاد، ۵,۵ درصد آن مربوط به بخش کشاورزی، ۳۶ درصد به بخش صنعت و ۵۶,۵ درصد به بخش خدمات اختصاص دارد. بنابراین بخش خدمات با بالاترین میزان زیان در اثر شیوع بیماری کرونا مواجه شده است.

در ستون ششم زیربخش‌هایی که بالاترین واحد درصد زیان وارده از کل زیان وارده بر اقتصاد آمده است. در بخش کشاورزی، زبانی که به زیربخش‌های زراعت و باغداری و دام و طیور و فرآورده‌های آن و زیربخش وارد می‌شود به ترتیب حدود ۳/۳ و ۲/۲ درصد کل زیان وارد بر اقتصاد می‌باشد. در بخش صنعت، زبانی که بر زیربخش ساخت کک، فرآورده‌های حاصل از تصفیه نفت و سوخت‌های هسته‌ای حدود ۱۱ درصد زیان کل اقتصاد است. پس از آن، زیربخش ساخت وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم تریلر با ۶,۶ درصد زیان کل اقتصاد در رتبه دوم قرار دارد. زیربخش‌های صنایع غذایی و انواع آشامیدنی‌ها، ساخت مواد شیمیایی و محصولات شیمیایی، ساخت منسوجات؛ و ساخت مبلمان به ترتیب با ۴,۶، ۴,۲، ۲,۶ و ۱,۴ درصد زیان کل اقتصاد در رتبه‌های بعدی قرار دارند. در بخش خدمات، زیربخش‌های عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاها با بیشترین زیان روبرو می‌شوند. بیش از ۱۷,۳ درصد از زیان ایجاد شده در کل اقتصاد در این زیربخش بوقوع پیوسته است. زیربخش‌های حمل و نقل جاده‌ای نیز با ۶,۵ درصد کل زیان اقتصاد در رتبه بعدی قرار دارد.

جدول ۵. آثار بیماری کرونا بر زیربخش‌های اقتصاد بر اساس ماتریس حسابداری اجتماعی سال ۱۳۹۰ طی دو ماه واحد: میلیون ریال

زیربخش‌ها	میزان کاهش تولید در اثر شیوع بیماری (در دو ماه)	میزان زیان وارده بر تولید (آثار مستقیم و غیرمستقیم)	درصد زیان نسبت به کل درآمد	درصد زیان از کل زیان وارده بر اقتصاد
زراعت و باغداری		۵۹,۹۳۷,۶۶۱	۱۰.۸	۳.۲۷
دامداری، مرغداری، پرورش کرم ابریشم و زنبور عسل و شکار		۴۰,۶۲۸,۲۹۴	۱۱.۵	۲.۲۲
جنگلداری		۹۲۲,۵۴۹	۱۰.۷	۰.۰۵
ماهیگیری		۳,۶۳۳,۴۱۳	۱۲.۸	۰.۲۰
نفت خام و گاز طبیعی		۲۵,۸۴۹,۰۹۳	۲.۵	۱.۴۱
سایر معادن		۲,۶۹۶,۷۴۷	۳.۸	۰.۱۵
ساخت محصولات غذایی و انواع آشامیدنی‌ها		۸۴,۸۲۲,۷۱۷	۱۳.۷	۴.۶۳
ساخت محصولات از توتون و تنباکو		۱,۵۴۷,۸۸۸	۸.۱	۰.۰۸
ساخت منسوجات	۱۶,۶۳۶,۳۲۰	۲۹,۰۵۲,۷۹۴	۲۸.۸	۱.۵۸
ساخت پوشاک، عمل آوری و رنگ کردن خز	۷,۹۵۶,۴۲۵	۱۹,۴۴۹,۶۶۲	۴۰.۳	۱.۰۶

پژوهشکده توسعه بازرگانی

موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

ویرایش اولیه - غیر قابل انتشار

تاریخ: فروردین ماه ۱۳۹۹

صفحه: ۵

درصد زیان از کل زیان وارده بر اقتصاد	درصد زیان نسبت به کل درآمد	میزان زیان وارده بر تولید (آثار مستقیم و غیرمستقیم)	میزان کاهش تولید در اثر شیوع بیماری (در دو ماه)	زیربخش‌ها
۰.۳۷	۴۴.۵	۶.۷۵۵.۸۵۶	۲.۵۰۵.۵۵۶	دباغی و پرداخت چرم و سایر محصولات چرمی
۰.۴۱	۲۴.۶	۷.۵۱۲.۸۷۰	۵.۰۳۷.۲۱۶	ساخت چوب و محصولات چوبی
۰.۲۱	۹.۲	۳.۸۱۷.۰۲۰		ساخت کاغذ و محصولات کاغذی
۰.۲۲	۴۲.۵	۴.۱۰۸.۷۹۰	۱.۵۹۵.۱۰۷	انتشار، چاپ و تکثیر رسانه‌های ضبط شده
۱۰.۶۸	۳۱.۹	۱۹۵.۸۵۷.۴۵۲	۱۰۱.۲۱۵.۱۶۶	ساخت کک، فراورده‌های حاصل از تصفیه نفت و سوخت‌های هسته‌ای
۴.۲۲	۱۴.۱	۷۷.۴۲۳.۳۹۹		ساخت مواد شیمیایی و محصولات شیمیایی
۰.۶۹	۱۴.۱	۱۲.۵۹۳.۰۳۷		ساخت محصولات از لاستیک و پلاستیک
۰.۵۶	۶.۱	۱۰.۳۲۰.۱۳۷		ساخت سایر محصولات کانی غیر فلزی
۱.۳۰	۵.۱	۲۳.۸۸۴.۵۶۷		ساخت فلزات اساسی
۰.۵۳	۸.۲	۹.۷۱۸.۶۲۵		ساخت محصولات فلزی فابریکی بجز ماشین آلات و تجهیزات
۰.۵۹	۴.۰	۱۰.۸۶۰.۰۲۷		ساخت ماشین آلات و تجهیزات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر
۰.۰۴	۱.۶	۶۴۳.۲۹۶		ساخت ماشین آلات دفتری، حسابداری و محاسباتی
۰.۱۵	۲.۹	۲.۶۹۷.۰۸۲		ساخت ماشین آلات و دستگاه‌های برقی طبقه بندی نشده در
۰.۶۸	۲۰.۴	۱۲.۵۰۶.۷۱۷	۱۰.۱۲۹.۰۰۱	ساخت رادیو و تلویزیون، دستگاه‌ها و وسایل ارتباطی
۰.۰۹	۴.۰	۱.۶۶۳.۷۱۷		ساخت ابزار پزشکی، ابزار اپتیکی، ابزار دقیق و انواع ساعت
۶.۵۷	۲۵.۱	۱۲۰.۴۰۷.۹۸۳	۷۹.۰۸۸.۴۹۰	ساخت وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم تریلر
۰.۰۸	۳.۵	۱.۴۸۳.۸۲۷		ساخت سایر تجهیزات حمل و نقل
۱.۴۴	۲۷.۷	۲۶.۳۹۱.۳۲۱	۱۵.۷۳۳.۶۱۴	ساخت مبلمان، مصنوعات طبقه بندی نشده در جای دیگر و
۱.۳۰	۱۹.۵	۲۳.۷۶۱.۰۶۲		برق
۲.۵۹	۱۳.۷	۴۷.۴۸۹.۱۳۶		توزیع گاز طبیعی
۰.۳۰	۱۹.۳	۵.۴۳۲.۳۵۹		آب
۰.۵۸	۳.۲	۱۰.۶۴۶.۳۱۷		ساختمان‌های مسکونی
۰.۳۱	۱.۲	۵.۷۳۶.۹۱۲		سایر ساختمان‌ها
۱۷.۲۷	۲۸.۹	۳۱۶.۷۶۰.۸۴۱	۱۸۰.۶۴۰.۶۹۵	عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاها
۰.۵۳	۲۱.۹	۹.۷۶۲.۰۳۱	۷.۳۴۹.۰۱۰	هتل و خوابگاه
۱.۳۹	۲۹.۳	۲۵.۴۲۸.۹۴۷	۱۴.۳۰۱.۶۹۳	رستوران
۰.۲۳	۲۴.۴	۴.۲۴۵.۸۷۶	۲.۸۷۵.۷۶۶	راه آهن
۶.۵۰	۲۸.۴	۱۱۹.۱۷۱.۲۵۵	۶۹.۳۰۲.۳۰۹	حمل و نقل جاده ای
۰.۰۴	۱۳.۸	۷۵۴.۹۸۳		حمل و نقل لوله ای
۰.۶۵	۲۲.۵	۱۱.۸۹۴.۹۸۰	۸.۷۳۵.۰۳۵	حمل و نقل آبی

درصد زیان از کل زیان وارده بر اقتصاد	درصد زیان نسبت به کل درآمد	میزان زیان وارده بر تولید (آثار مستقیم و غیرمستقیم)	میزان کاهش تولید در اثر شیوع بیماری (در دو ماه)	زیربخش‌ها
۰.۵۶	۲۶.۲	۱۰.۳۵۹.۷۷۸	۶.۵۳۱.۳۰۷	حمل و نقل هوایی
۰.۵۶	۲۳.۳	۱۰.۱۷۹.۹۷۷		خدمات پشتیبانی و انبارداری
۲.۹۳	۳۵.۴	۵۳.۷۶۴.۳۹۳	۲۵.۰۸۳.۱۱۷	پست و مخابرات
۲.۸۶	۳۰.۹	۵۲.۴۱۶.۴۱۵	۲۷.۹۴۹.۷۴۳	بانک
۰.۵۳	۳۲.۰	۹.۷۸۰.۳۴۵	۵.۰۴۵.۷۹۲	سایر واسطه‌گری‌های مالی و فعالیت‌های جنبی آنها
۰.۹۵	۴۲.۷	۱۷.۴۶۴.۴۱۲	۶.۷۵۳.۹۸۲	بیمه
۳.۷۲	۱۴.۴	۶۸.۲۶۳.۷۲۳		خدمات واحدهای مسکونی شخصی
۲.۵۰	۳۰.۹	۴۵.۷۶۱.۷۷۹	۲۴.۴۶۵.۸۵۵	خدمات واحدهای مسکونی اجاری
۰.۸۴	۳۸.۸	۱۵.۳۳۷.۸۴۹	۶.۵۱۵.۷۳۸	خدمات واحدهای غیر مسکونی
۰.۱۸	۲۰.۷	۳.۳۵۳.۴۷۹	۲.۶۷۲.۹۷۲	خدمات دلان مستغلات
۲.۲۷	۲۶.۳	۴۱.۶۹۳.۷۶۷	۲۶.۱۷۷.۴۹۹	کرایه و خدمات کسب و کار
۰.۹۱	۱۶.۷	۱۶.۶۵۷.۷۴۷	۱۶.۴۵۸.۶۵۳	امور عمومی
۰.۰۳	۰.۸	۶۰۳.۵۳۲		خدمات شهری
۰.۰۲	۰.۲	۲۹۲.۱۳۱		امور دفاعی
۰.۰۲	۰.۵	۲۷۷.۴۸۷		امور انتظامی
۰.۰۰	۰.۱	۷.۳۷۵		تأمین اجتماعی اجباری
۰.۵۷	۱۶.۶	۱۰.۳۷۶.۸۷۸	۱۰.۲۹۶.۰۷۲	آموزش ابتدائی دولتی
۰.۰۵	۳۱.۲	۹۰۱.۳۵۸	۴۷۶.۲۳۲	آموزش ابتدائی خصوصی
۰.۷۵	۱۶.۷	۱۳.۷۵۶.۲۳۷	۱۳.۵۹۸.۹۹۳	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای دولتی
۰.۱۲	۳۱.۱	۲.۲۳۸.۱۷۹	۱.۱۸۶.۸۲۰	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای خصوصی
۰.۵۴	۱۹.۴	۹.۹۴۴.۵۱۶	۸.۴۴۸.۰۹۸	آموزش عالی دولتی
۰.۷۳	۲۷.۸	۱۳.۴۲۹.۹۵۴	۷.۹۸۴.۴۹۱	آموزش عالی خصوصی
۰.۰۶	۱۹.۷	۱.۱۵۳.۴۳۶	۹۶۸.۰۴۷	آموزش بزرگسالان دولتی
۰.۱۱	۲۷.۲	۱.۹۷۲.۹۱۸	۱.۱۹۶.۷۷۲	آموزش بزرگسالان خصوصی
۰.۱۸	۲.۹	۳.۳۵۲.۷۶۱		بهداشت و درمان دولتی
۰.۷۶	۱۱.۹	۱۳.۹۹۱.۳۸۵		بهداشت و درمان خصوصی
۰.۰۳	۲۰.۷	۶۲۸.۲۱۴	۴۹۹.۹۴۸	دامپزشکی
۰.۲۰	۱۷.۳	۳.۵۷۶.۶۲۶	۳.۴۰۵.۰۸۶	مددکاری اجتماعی
۱.۱۳	۲۱.۷	۲۰.۷۵۱.۲۵۹	۱۵.۷۷۲.۸۳۷	تفریحی، فرهنگی، و ورزشی
۰.۱۸	۲۱.۸	۳.۲۱۶.۶۱۳	۲.۴۳۵.۴۹۵	مذهبی و سیاسی
۰.۵۴	۲۷.۱	۹.۹۱۲.۵۸۸	۶.۰۴۱.۰۷۲	سایر خدمات

ماخذ: نتایج تحقیق

پژوهشکده توسعه بازرگانی		 موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی
صفحه: ۷	تاریخ: فروردین‌ماه ۱۳۹۹	
ویرایش اولیه - غیر قابل انتشار		

۴-۱- بررسی پیامد شیوع بیماری بر خانوارها (آثار مستقیم و غیرمستقیم)

یکی از بخش‌هایی که با رفاه از دست رفته مواجه خواهند شد، خانوارها هستند. مطابق جدول زیر اثرگذاری این تکانه بر خانوارها بسیار شدید است. مقایسه کاهش درآمد خانوارهای شهری و روستایی حاکی از آن است که اثر بیماری کرونا بر خانوارهای شهری بسیار شدیدتر از خانوارهای روستایی است؛ به طوری که کاهش درآمد خانوار شهری حدود ۴ برابر خانوار روستایی است. این وضعیت نشان می‌دهد که دولت باید بسته‌های حمایتی را برای دهک‌های پایین درآمدی تدوین نماید. مطابق این نتایج در صورتی که دولت به دنبال کاهش درآمد خانوارهای ۵ دهک شهری باشد باید بیش از ۱۳۸ هزار میلیارد ریال ارایه نماید. در صورتی که ۵ دهک روستایی به آن اضافه شود، این رقم به بیش از ۱۷۰ هزار میلیارد ریال خواهد رسید. در صورتی که رفاه از دست رفته سایر دهک‌ها اضافه شود این رقم به شدت افزایش خواهد یافت و به ۶۲۵ هزار میلیارد ریال خواهد رسید. این در حالی است که در بسته پیشنهادی دولت و مصوبات هیات دولت برای خانوارها ۸۰ هزار میلیارد (۱۳۵۰۰) میلیارد ریال در قالب بسته‌های معیشتی ۲۰۰ تا ۶۰۰ هزار تومان به حدود ۳ میلیون نفر خانوار آسیب‌پذیر، ۶۰ هزار میلیارد ریال پرداخت وام قرض‌الحسنه و پرداخت وام یک میلیون تومانی با نرخ ۱۲ درصد به ۲۳ میلیون خانوار یارانه‌بگیر (حدود ۲۳۰ هزار میلیارد ریال) پیش‌بینی شده است. با این وضعیت و تخصیص ارقام مصوب شده، می‌توان تا حدودی بتوان به تحریک تقاضا توسط خانوارها امیدوار بود.

جدول ۶. آثار بیماری کرونا بر دهک‌های دهگانه شهری و روستایی خانوارها بر اساس ماتریس حسابداری اجتماعی

دهک‌های خانوارها	میزان زیان (میلیارد ریال)	درصد نسبت به کل درآمد سالانه
دهک اول خانوارهای شهری	۱۵،۴۹۶	۱۳،۷
دهک دوم خانوارهای شهری	۲۳،۲۱۶	۱۵،۰
دهک سوم خانوارهای شهری	۲۸،۷۳۴	۱۵،۵
دهک چهارم خانوارهای شهری	۳۳،۸۵۸	۱۵،۸
دهک پنجم خانوارهای شهری	۳۷،۲۸۶	۱۵،۹
دهک ششم خانوارهای شهری	۴۴،۰۹۷	۱۶،۱
دهک هفتم خانوارهای شهری	۵۱،۴۷۰	۱۶،۵
دهک هشتم خانوارهای شهری	۵۹،۲۸۶	۱۶،۴
دهک نهم خانوارهای شهری	۷۲،۱۱۰	۱۶،۶
دهک دهم خانوارهای شهری	۱۳۴،۷۳۲	۱۷،۳
دهک اول خانوارهای روستایی	۳،۷۹۱	۱۱،۷
دهک دوم خانوارهای روستایی	۵،۷۳۲	۱۳،۵
دهک سوم خانوارهای روستایی	۷،۱۹۴	۱۴،۳
دهک چهارم خانوارهای روستایی	۸،۲۲۶	۱۴،۶
دهک پنجم خانوارهای روستایی	۹،۴۷۸	۱۵،۲
دهک ششم خانوارهای روستایی	۱۰،۶۹۳	۱۵،۴
دهک هفتم خانوارهای روستایی	۱۲،۴۸۱	۱۵،۸

دهک‌های خانوارها	میزان زبان (میلیارد ریال)	درصد نسبت به کل درآمد سالانه
دهک هشتم خانوارهای روستایی	۱۴,۵۰۵	۱۶,۲
دهک نهم خانوارهای روستایی	۱۹,۲۶۳	۱۶,۹
دهک دهم خانوارهای روستایی	۳۳,۵۱۸	۱۷,۶

ماخذ: نتایج تحقیق

۱-۵- بررسی پیامد شیوع بیماری بر اشتغال

در سال ۱۳۹۷ بخش خدمات با ۵۰,۳ درصد بالاترین سهم از اشتغال و بخش صنعت و کشاورزی به ترتیب سهم ۳۲ و ۱۷,۷ درصدی از اشتغال را داشته‌اند. در پاییز سال ۱۳۹۸ نیز سهم بخشهای اقتصادی از اشتغال برای کشاورزی، صنعت و خدمات به ترتیب ۳۲,۹، ۱۷,۱ و ۵۰ درصد بوده است. این امر نشان از اهمیت بخش خدمات در ایجاد اشتغال در اقتصاد کشور دارد.

بنابر آخرین اطلاعات مرکز آمار ایران پیرامون نرخ بیکاری - که مربوط به پاییز ۱۳۹۸ است - جمعیت بیکاران کشور در این فصل، دو میلیون و ۸۹۲ هزار و ۷۲۶ نفر گزارش شده که این تعداد در مقایسه با پاییز ۱۳۹۷ کاهشی ۳۲۴ هزار و ۳۴۹ نفری را تجربه نموده است. با این کاهش جمعیت بیکاران، نرخ بیکاری نیز از ۱۱,۸ درصد در پاییز ۱۳۹۷ به ۱۰,۶ درصد در پاییز ۱۳۹۸ کاهش یافته است، اما به نظر می‌رسد با شرایط فعلی حاکم بر اقتصاد ایران (شیوه ویروس کرونا، تحریم‌های امریکا و ورود اقتصاد ایران با فاز رکودی)، بازار کار کشور در سال جاری با انقباض شدیدتری روبرو باشد و نرخ بیکاری روند افزایشی داشته باشد. بویژه در این مرحله، اثرگذاری این بیماری بر بخش خدمات کشور شدید بوده است که دارای بیشترین سهم در ایجاد اشتغال در کشور بوده است. بر اساس پیش‌بینی صندوق بین‌المللی پول نرخ بیکاری در سال ۱۳۹۹ به بیش از ۱۷ درصد خواهد رسید.

با توجه به این که به تناظر بین سهم تولید ناخالص داخلی و میزان اشتغال بخش خدمات به نظر می‌رسد طی مدت دو ماه حداقل افزایش بیکاری از ناحیه بخش خدمات ۲ و حداکثر ۴ درصد باشد، اما به نظر می‌رسد حداقل بیکاری ۱ درصدی از ناحیه کاهش تولید در بخش صنعت در اثر شیوع بیماری کرونا به بازار کار کشور تحمیل شود. با این وضعیت به نظر می‌رسد پیش‌بینی نرخ بیکاری ۱۷ درصد توسط صندوق بین‌المللی پول برای ایران قابل قبول باشد. به نظر می‌رسد بازیابی اشتغال در اقتصاد کشور هم به کوتاه شدن دوره بیماری در ایران و در جهان بستگی دارد.

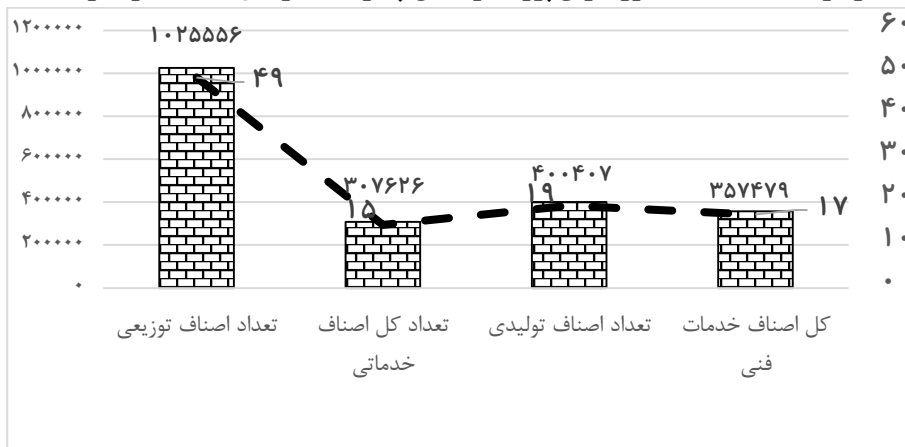
۱-۶- بررسی پیامد شیوع بیماری بر زیر بخش اصناف

اصناف کشور بیشتر در بخش خدمات کشور بر اساس تقسیم‌بندی معمول قرار می‌گیرند. اصناف با حدود ۲,۷ میلیون واحد صنفی (با احتساب حدود ۵۰۰ هزار صنفی بدون پروانه) نقش مهمی در بخش خدمات کشور از زنجیره تامین تا توزیع کالاها و ایجاد اشتغالی دارند. با توجه به ماهیت چهارگانه اصناف کشور، این اصناف در تمام زیربخش‌های خدمات بجز خدمات عمومی و موسسات پولی و مالی توزیع شده‌اند. اصناف کشور در چهاردسته توزیعی، خدماتی، تولیدی و خدمات فنی قرار دارند. مطابق نمودار زیر بیش از یک میلیون واحد صنفی در دسته توزیعی (۴۹ درصد کل واحدهای صنفی کشور)، حدود ۱۹ درصد اصناف تولیدی، ۱۷ درصد

پژوهشکده توسعه بازرگانی		 موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی
صفحه: ۹	تاریخ: فروردین ماه ۱۳۹۹	
		ویرایش اولیه - غیر قابل انتشار

اصناف خدمات فنی و ۱۵ درصد خدماتی می‌باشند.

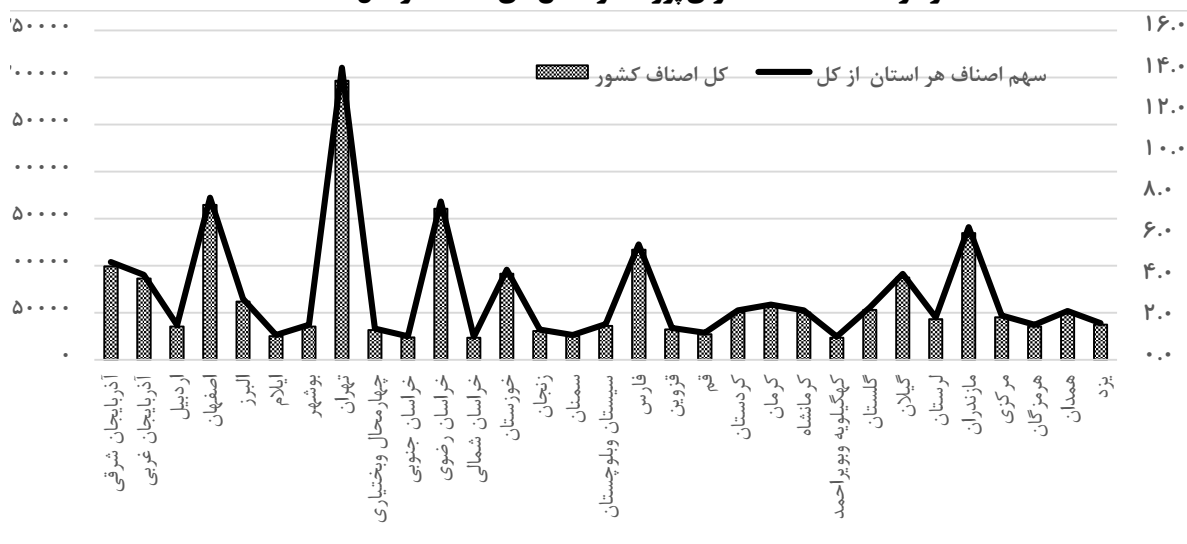
نمودار ۱. تعداد اصناف کشور دارای پروانه بر اساس چهار دسته در سال ۱۳۹۸ (نفر-درصد)

ماخذ: محاسبات بر اساس آمار دبیرخانه هیات عالی نظارت بر سازمان‌های صنفی

بررسی استانی واحدهای صنفی نشان می‌دهد که استان تهران با حدود ۱۴ درصد اصناف کشور در رتبه اول قرار دارد و سپس استان‌های اصفهان و خراسان رضوی حایز بیشترین تعداد اصناف در کشور است. استان‌های قم و گیلان که شیوع کرونا در آنجا مشاهده شد، به ترتیب حدود ۸۸ و ۲۸ هزار واحد صنفی دارند. بررسی سرانه واحد صنفی به ازای هر ۱۰۰۰ نفر حاکی از آن است که استان‌های ایلام و مازندران به ترتیب با ۴۴ و ۴۱ واحد صنفی دارای بیشترین سرانه در کشور هستند و استان‌های سیستان و بلوچستان، کرمان و هرمزگان، قم و تهران به ترتیب با ۱۳، ۱۸، ۲۰، ۲۱ و ۲۲ واحد صنفی در انتهای رتبه‌بندی کشوری قرار دارند.

نمودار ۲. تعداد اصناف دارای پروانه در استان‌های مختلف در سال ۱۳۹۸

ماخذ: محاسبات بر اساس آمار دبیرخانه هیات عالی نظارت بر سازمان‌های صنفی

بر اساس برآورد دبیرخانه هیات عالی نظارت بر سازمان‌های صنفی، به ازای هر واحد صنفی ۲,۵ شغل در کشور ایجاد می‌شود و با احتساب اصناف دارای پروانه و فاقد پروانه، میزان اشتغالزایی آنها به بیش از ۶,۵ میلیون نفر خواهد رسید (اشتغال واحدهای دارای پروانه ۵,۵ میلیون شغل خواهد بود). از این رو بررسی وضعیت اشتغال آنها در شرایط فعلی ضروری است.

بعد از شیوع کرونا تولید از دو ناحیه با مشکل مواجه خواهد شد. از یک طرف در سمت تقاضا بسیاری از فعالیت‌های واحدهای صنفی با کاهش تقاضا مواجه شده‌اند و از سوی دیگر در سمت عرضه نیز به دلیل سیاست‌های دولت و جلوگیری از شیوع بیشتر بیماری، واحدهای صنفی با تعطیلی مواجه شدند. بنابراین بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی این واحدها در تعطیل شده و اشتغالزایی آنها به شدت در خطر افتاده است و تداوم شرایط جاری میزان آسیب‌پذیری آنها را به شدت افزایش خواهد داد. در جدول زیر تعداد رسته‌های شغلی اصناف کشور آمده است. مطابق این جدول در اصناف توزیعی از ۹۵۰ رسته، حدود ۱۱۵ رسته فعال و بقیه غیرفعال و یا دارای فعالیت اندک می‌باشند. در اصناف تولیدی نیز از ۹۸۱ رسته، تنها ۸۰ رسته شغلی فعال و بقیه غیرفعال هستند. این وضعیت برای اصناف خدماتی و خدمات فنی بسیار نگران‌کننده است و تقریباً رسته‌های شغلی این دو گروه از اصناف با تعطیلی مواجه هستند.

جدول ۷. تعداد رسته‌های اصناف در سال ۱۳۹۸

ردیف	توزیعی	تولیدی	خدماتی	خدمات فنی
کل رسته	۹۵۰	۹۸۱	۴۳۱	۱۸۸
رسته تعطیلی و زیان دیده	۸۳۵	۹۰۱	۴۰۶	۱۸۸
رسته فعال	۱۱۵	۸۰	۲۵	۰

ماخذ: نتایج تحقیق

با توجه به بند بالا به نظر می‌رسد وضعیت اشتغال در واحدهای صنفی بسیار نگران‌کننده باشد. در جدول زیر بر اساس تعداد اصناف در استان‌های مختلف کشور و با فرض ایجاد ۲,۵ شغل توسط هر واحد صنفی، وضعیت اشتغالزایی اصناف کشور بررسی شده است. مطابق این جدول، یک کاهش اشتغال موقتی در حدود ۳ میلیون نفر در اصناف مشاهده می‌شود. در بین گروه‌های چهارگانه اصناف، اصناف توزیعی با ۳۵ درصد کاهش شغل، با کمترین کاهش مواجه شده‌اند، اما به دلیل سهم بالای آن در ایجاد اشتغال، این کاهش بسیار بالا است. واحدهای صنفی، خدماتی، خدمات فنی و تولیدی با بیشترین میزان آسیب‌پذیری مواجه شده‌اند. بنابراین ضروری است دولت برنامه‌ای برای کاهش آثار زیانبار این بیماری برای بخش اصناف و تدابیر لازم برای کوتاهی دوره بیماری بیاندیشد. البته در شرایط شیوع ویروس کرونا برخی کسب و کارها، از جمله کسب و کارهایی که در حوزه بهداشتی، دارویی و ... نیز رونق پیدا کرده‌اند، اما در مقایسه با آثار زیانبار آن بر سایر صنوف بسیار اندک است.

پژوهشکده توسعه بازرگانی		 موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی
صفحه: ۱۱	تاریخ: فروردین‌ماه ۱۳۹۹	
		ویرایش اولیه - غیر قابل انتشار

جدول ۷. آثار بیماری کرونا بر اشتغال اصناف دارای پروانه

شرح	توزیعی	تولیدی	خدماتی	خدمات فنی
میزان اشتغال در شرایط قبل شیوع بیماری	۲,۶۰۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	۷۷۰,۰۰۰	۹۰۰,۰۰۰
میزان اشتغال فعلی	۱,۷۰۰,۰۰۰	۲۰۰,۰۰۰	۱۶,۰۰۰	۱۵,۰۰۰
درصد کاهش اشتغال	٪۳۵	٪۸۰	٪۹۷	٪۹۸

ماخذ: نتایج تحقیق

۷-۱- جمع بندی

۱. تولید ناخالص داخلی ایران با وضع تحریم‌های ظالمانه آمریکا از سال ۱۳۹۷ به شدت تحت تاثیر قرار گرفت و اقتصاد به رکودی وارد شد (رشد سال ۱۳۹۷ بدون نفت ۲,۱- درصد و ۹ ماهه سال ۱۳۹۸ صفر بوده است. در سال ۱۳۹۷ رشد با نفت ۴,۷- درصد و در نه ماهه سال ۱۳۹۸ حدود ۷,۶- درصد بوده است). انتظار می‌رفت بعد از دو سال ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ در سال جاری اقتصاد کشور از رکود خارج شود، اما به نظر می‌رسد به دلیل گسترش ویروس کرونا و اثرگذاری هر دو سمت عرضه و تقاضا، بازیابی اقتصاد کشور به این سرعت در سال جاری ممکن نباشد. ادامه این روند برای اقتصاد کشور که با شرایط شدید تحریمی مواجه است، بسیار نگران کننده است.

۲. بررسی‌ها نشان داد اثرگذاری این بیماری بر تمام بخش‌های اقتصادی وجود دارد. در اثر این تکانه کاهش تولید ناخالص داخلی حدود ۱۶ واحد درصد می‌باشد (طی دوره دو ماهه) که ترمیم آن در ماه‌های آتی و در شرایط فعلی اقتصاد ایران بسیار مشکل است. مطابق نتایج اثر شیوع بیماری کرونا بر بخش خدمات و زیربخش‌های آن بسیار بیشتر از بخش‌های دیگر است. حدود ۱۷ درصد از کل زیان وارد بر اقتصاد ایران در زیر بخش عمده‌فروشی، خرده‌فروشی و تعمیرات قرار دارد. پس از آن زیربخش‌های حمل و نقل، پست و مخابرات، بیمه، آموزش، کرایه و خدمات کسب‌وکار، رستوران و خدمات تفریحی، فرهنگی و ورزشی به ترتیب ۵,۶، ۲,۹، ۲,۹، ۲,۳، ۱,۴ و ۱,۲ درصد زیان کل اقتصاد در رتبه‌های بعدی جای می‌گیرند. در بخش صنعت نیز ۱۱ درصد کل زیان اقتصاد در زیربخش سوخت‌ها صورت می‌گیرد و پس از آن زیربخش صنایع خودرو و غذایی و آشامیدنی، موادشیمیایی، و پوشاک و منسوجات به ترتیب با ۴,۲، ۴,۶، ۶,۶ و ۱,۶ درصد کاهش درآمد کل اقتصاد، در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

۳. بررسی‌ها نشان داد با شیوع بیماری کرونا، بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی در واحدهای صنفی تعطیل شده و اشتغالزایی آنها به شدت در خطر افتاده است و تداوم شرایط جاری میزان آسیب‌پذیری آنها را به شدت افزایش خواهد داد. در اصناف توزیعی از ۹۵۰ رسته، حدود ۱۱۵ رسته فعال و بقیه غیرفعال و یا دارای فعالیت اندک می‌باشند. در اصناف تولیدی نیز از ۹۸۱ رسته، تنها ۸۰ رسته شغلی فعال و بقیه غیرفعال

هستند. این وضعیت برای اصناف خدماتی و خدمات فنی بسیار نگران کننده است و تقریباً رسته‌های شغلی این دو گروه از اصناف با تعطیلی مواجه هستند.

۴. با توجه به محاسبات انجام شده، یک کاهش اشتغال موقتی در حدود ۳ میلیون نفر در اصناف مشاهده می‌شود. در بین گروه‌های چهارگانه اصناف، اصناف توزیعی با ۳۵ درصد کاهش شغل، با کمترین کاهش مواجه شده‌اند، اما به دلیل سهم بالای آن در ایجاد اشتغال، این کاهش بسیار بالا است. واحدهای صنفی، خدماتی، خدمات فنی و تولیدی با بیشترین میزان آسیب‌پذیری مواجه شده‌اند. بنابراین ضروری است دولت برنامه‌ای برای کاهش آثار زیانبار این بیماری برای بخش اصناف و تدابیر لازم برای کوتاهی دوره بیماری بیاندیشد. البته در شرایط شیوع ویروس کرونا برخی کسب و کارها، از جمله کسب و کارهایی که در حوزه بهداشتی، دارویی و ... نیز رونق پیدا کرده‌اند، اما در مقایسه با آثار زیانبار آن بر سایر صنوف بسیار اندک است. در بسته سیاستی دولت، بیشترین اصناف و کسب‌وکارهای دارای پروانه مدنظر قرار گرفته است، این در حالی است که آسیب‌پذیرترین اقشار جامعه شامل کارگران روزمزد؛ کارگران ساعتی، کارگران فاقد بیمه و خوداشتغال است. از این رو ضروری است دولت این گروه را نیز مدنظر کمک‌ها و تسهیلات خود قرار دهد.

۵. بر اساس اطلاعات مرکز آمار ایران، نرخ بیکاری کشور از ۱۱٫۸ درصد در پاییز ۱۳۹۷ به ۱۰٫۶ درصد در پاییز ۱۳۹۸ کاهش یافته است، اما به نظر می‌رسد با شرایط فعلی حاکم بر اقتصاد ایران (شیوه ویروس کرونا، تحریم‌های امریکا و ورود اقتصاد ایران با فاز رکودی)، بازار کار کشور در سال جاری با انقباض شدیدتری روبرو باشد و نرخ بیکاری روند افزایشی داشته باشد.

۶. کاهش درآمد خانوارها در اثر شیوع این بیماری بسیار شدید بوده است. کاهش درآمد خانوارهای شهری بیشتر از روستایی است. از سوی دیگر میزان این کاهش در ۵ دهک اول خانوارهای شهری بسیار بیشتر از خانوارهای روستایی بوده است (۱۳۸ هزار در مقابل ۳۴ هزار میلیارد ریال). این امر نشان از کاهش شدید تقاضای خانوارها دارد.

۷. بسته سیاستی دولت دو بعد تحریک تقاضا و عرضه داشت، اما بررسی تسهیلات و کمک‌های آن نشان می‌دهد که بیشتر آن مصرف طرف عرضه اقتصاد شده است. به نظر می‌رسد در شرایط رکودی حاکم بر اقتصاد کشور در گام اول تحریک تقاضا از اهمیت بیشتری برخوردار است.

۱-۸- پیشنهادها

۱. به نظر می‌رسد با توجه به شرایط خاص اقتصاد ایران، گذر از شرایط بحرانی فعلی اقتصاد می‌بایست در زمان بسیار کوتاه صورت می‌گرفت. در شرایط فعلی نیز بایستی با برنامه‌ریزی دقیقتر گذر از این بیماری توسط دولت کوتاه‌تر شود.
۲. در شرایط فعلی به دلیل کاهش درآمد خانوارها، تقاضای آنها نیز محدود شده است. بنابراین در بسته سیاستی دولت، اتخاذ سیاست‌های تحریک تقاضا ضروری است. از سوی دیگر با توجه به وضعیت نامناسب دهک‌های پایین درآمدی (حداقل ۵ دهک اول) پیشنهاد می‌شود حداقل ۵۰ درصد از کمک‌های دولت به

صورت بلاعوض به این خانوارها پرداخت گردد. این رقم صرفا می‌تواند به خرید کالاهای اساسی تعلق گیرد. سایر تسهیلات پرداختی می‌تواند صرف کالاهای بادوام داخلی جهت تحریک تقاضا گردد.

۳. در بسته حمایتی دولت از واحدهای کسب‌وکار آسیب‌دیده، به ازای هر شاغل در واحد صنفی مبلغ ۱۲۰ میلیون ریال تعلق می‌گیرد. در صورتی میزان کاهش اشتغال در بخش اصناف حدود ۳,۴ میلیون نفر باشد، به نظر می‌رسد تخصیص مبلغ ۴۰۰ هزار میلیارد ریال برای دوره زمانی حداکثر سه ماهه تعطیلی اصناف و واحدهای کسب‌وکار مناسبی باشد. در صورت افزایش زمان تعطیلی به نظر می‌رسد این رقم جبران هزینه‌های این بخش را ننماید.

۴. در سمت سیاست‌های مالی انبساطی دولت ضروری است:

- ✓ تخفیفات یا معافیت‌های مالیاتی برای بنگاه‌های آسیب‌دیده؛
 - ✓ بخشودگی حق بیمه واحدهای صنفی آسیب‌دیده؛
 - ✓ تمدید مدت زمان پرداخت قبوض خدماتی، آب، برق، گاز و سایر خدمات شهری برای اصناف و کسب‌وکارهای آسیب‌دیده؛
 - ✓ استمهال و ارایه تنفس در خصوص اقساط بانکی واحدهای صنفی و کسب‌وکارهای آسیب‌دیده.
۵. بحران فعلی به اهمیت اقتصاد دیجیتال در کل کشور و اهمیت نظام توزیع مدرن در کشور اذعان نمود. از این رو ضروری است سیاست‌گذاران بخش صنعت، معدن و تجارت با برنامه‌ریزی مناسب به سمت نوین‌سازی نظام توزیع در کشور حرکت کند.

۶. ضروری است وزارت صنعت، معدن و تجارت بانک اطلاعاتی منسجم و سازمان یافته از اصناف کشور تهیه کند تا بتوان بر اساس آن نسبت به تحلیل‌های درست از آثار و پیامدهای سیاست‌های و تکانه‌های مختلف اقتصاد اقدام نماید. به نظر می‌رسد شیوع بیماری کووید-۱۹ این اهمیت را دو چندان نموده است.

